

Академія адміністративно-правових наук  
Київський університет інтелектуальної власності та права

# АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Том 2

СПЕЦІАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО  
ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО  
ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО  
АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС

За загальною редакцією:

доктора юридичних наук, професора **В. Галуцька**  
та доктора юридичних наук, професора **В. Фелика**



Видавничий дім  
«Гельветика»  
2024

УДК 342.951:351.813(477)  
А31

*Рекомендовано до друку  
Загальними зборами ГО «Академія адміністративно-правових наук»  
(протокол № 1 від 21 грудня 2023 р.).*

*Рекомендовано до друку  
вченою радою Київського університету інтелектуальної власності  
та права (протокол № 4 від 20 грудня 2023 р.).*

#### **Авторський колектив:**

Берлач Анатолій Іванович; Биков Ігор Олегович; Біла Вікторія Русланівна; Біла-Тіунова Любов Романівна; Білоус-Осінь Тетяна Ігорівна; Бузницький Дмитро Миколайович; Буханевич Олександр Миколайович; Ващенко Юлія В'ячеславівна; Галуцько Валентин Валентинович; Галуцько Валентин Васильович; Головій Людмила Василівна; Гулак Олена Василівна; Даниленко Юлія Сергіївна; Діденко Сергій Володимирович; Діхтєвський Петро Васильович; Замрига Артур Вікторович; Зима Олександр Тарасович; Івановська Алла Миколаївна; Казанчук Ірина Дмитрівна; Карабін Тетяна Олександрівна; Коваленко Богдан В'ячеславович; Коваленко Лариса Павлівна; Комзюк Анатолій Трохимович; Костенко Інеса Володимирівна; Крайник Григорій Сергійович; Кривцун Даниїл Юрійович; Крупицький Олександр Станіславович; Кудерська Ірина Олександрівна; Кудерська Надія Іванівна; Кузниченко Сергій Олександрович; Кузьменко Оксана Володимирівна; Кузьмишин Віталій Миколайович; Курило Володимир Іванович; Маркова Олена Олегівна; Мацелик Тетяна Олександрівна; Мілієнко Олена Анатоліївна; Міщук Інна Володимирівна; Мудрицька Катерина Олексіївна; Нашинець-Наумова Анфіса Юріївна; Новікова Марія Миколаївна; Пашинський Володимир Йосипович; Петков Сергій Валерійович; Пихтін Микола Порфирович; Підберезних Інна Євгенівна; Піддубний Олексій Юрійович; Попова Світлана Миколаївна; Попова Лілія Миколаївна; Правоторова Ольга Михайлівна; Проневич Олексій Станіславович; Салманова Олена Юріївна; Синявська Олена Юхимівна; Ситников Олександр Федотович; Соловійова Ольга Миколаївна; Стеценко Валентина Юріївна; Стеценко Семен Григорович; Фелик Василь Іванович; Чорна Вікторія Григорівна; Michael Varney

#### **Рецензенти<sup>1</sup>:**

**Ростислав Калюжний** – доктор юридичних наук, професор;

**Сергій Мосьондз** – доктор юридичних наук, професор;

**Павло Лютіков** – доктор юридичних наук, професор

**А31** **Адміністративне право та адміністративний процес в умовах воєнного стану в Україні** : навчальний посібник : у 2-х томах. Том 2. Спеціальне адміністративне право. Європейське адміністративне право. Порівняльне адміністративне право. Адміністративний процес / В. Галуцько, П. Діхтєвський, О. Гулак та ін. ; за заг. ред. В. Галуцька, В. Фелика. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. – 432 с.

ISBN 978-617-8182-09-0

У навчальному посібнику подано розширені авторські курси провідних учених-адміністративістів з адміністративного права та адміністративного процесу, розроблені для умов воєнного стану. У їх основу покладено теоретичні положення та практику діяльності адміністративних органів, що характеризує їх в умовах відбиття повномасштабного вторгнення російських терористів в Україну. За змістом у навчальному посібнику розкрито всі питання Програми другого блоку фахового вступного випробування з адміністративного права України, що затверджена МОН України, проте не обмежується ним. Із найбільш складних і дискусійних питань наведено альтернативні підходи.

Навчальний посібник буде корисним для здобувачів освіти з галузей «Право». «Державне управління» та спеціальності «Правоохоронна діяльність» усіх освітньо-кваліфікаційних рівнів. Він також може стати в нагоді під час підготовки до вступних випробувань, складання ЗНО та ЄДКІ, а також у підготовці до відповідних кваліфікаційних іспитів юридичних спеціальностей.

Навчальний посібник може бути корисним також для посадових осіб адміністративних органів, а також науково-педагогічних працівників, науковців, депутатів усіх рівнів, суддів, волонтерів, інших суб'єктів громадянського суспільства, які пов'язані з публічним правом.

УДК 342.951:351.813(477)

ISBN 978-617-8182-00-7  
ISBN 978-617-8182-09-0 (том 2)

© Колектив учених адміністративно-правових наук, 2024

© ГО «Академія адміністративно-правових наук», 2024

© Київський університет інтелектуальної власності та права, 2024

<sup>1</sup> Рецензенти можуть не розділяти наукових поглядів авторів.

# ЗМІСТ

## КНИГА 3 СПЕЦІАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

<b>ГЛАВА 1</b>	
<b>ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ ПОВНОМАСШТАБНІЙ ЗБРОЙНІЙ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ</b>	<b>10</b>
<b>Розділ 1</b>	
<b>Адміністративно-правові засади національного спротиву Українського народу збройній агресії російської федерації як екзистенційній загрозі для України та інших демократичних держав</b>	<b>10</b>
1.1 Акти збройної агресії російської федерації як екзистенційна загроза для України та інших демократичних держав	10
1.2 Адміністративно-правові основи національного спротиву Українського народу	12
1.2.1 Поняття, мета та складові національного спротиву	12
1.2.2 Адміністративно-правові засади територіальної оборони	14
1.2.3 Адміністративно-правові засади руху опору	17
1.2.4 Адміністративно-правові засади підготовки громадян України до національного спротиву	19
1.2.5 Керівництво національним спротивом в Україні	22
<b>Розділ 2</b>	
<b>Формування і комплектування військових частин Сил територіальної оборони Збройних сил України та добровольчих формувань територіальних громад</b>	<b>23</b>
2.1 Формування і комплектування військових частин Сил територіальної оборони Збройних сил України	23
2.1.1 Сили територіальної оборони Збройних сил України	23
2.1.2 Формування і комплектування добровольчих формувань територіальних громад	24
<b>Розділ 3</b>	
<b>Адміністративно-правові засади застосування військової сили та правові засади участі цивільних осіб у національному спротиві</b>	<b>27</b>
3.1 Порядок застосування зброї, бойової техніки та спеціальних засобів державними та недержавними суб'єктами відсічі збройної агресії проти України	27
3.1.1 Порядок застосування зброї, бойової техніки та спеціальних засобів Збройними Силами України під час виконання завдань територіальної оборони	27

3.1.2	Порядок застосування вогнепальної зброї, інших видів озброєння та боєприпасів до них членами добровольчих формувань територіальних громад	28
3.2	Правові засади участі цивільних осіб у національному спротиві	29
<b>Розділ 4</b>		
<b>Адміністративно-правовий статус військових адміністрацій</b>		<b>35</b>
<b>Розділ 5</b>		
<b>Військово-цивільні адміністрації та військові адміністрації</b>		<b>52</b>
5.1	Військово-цивільні адміністрації	52
5.2	Військові адміністрації	57

## **КНИГА 4**

### **ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО**

<b>ГЛАВА 1</b>		
<b>ЄВРОПЕЙСЬКЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО</b>		<b>63</b>
<b>Розділ 1</b>		
<b>Засади європейського адміністративного права</b>		<b>63</b>
1.1	Засади європейського адміністративного права та основні завдання вітчизняних адміністративних органів і суспільства щодо набуття членства України в ЄС	63
1.2	Поняття та зміст європейського адміністративного права	64
<b>Розділ 2</b>		
<b>Європейське адміністративне право та адміністративне право України</b>		<b>65</b>
2.1	Взаємодія європейського та адміністративного права України	65
2.2	Європейське право та адміністративне право України в контексті вступу до Європейського Союзу	65
<b>ГЛАВА 2</b>		
<b>ПОРІВНЯЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО</b>		<b>69</b>
<b>Розділ 1</b>		
<b>Адміністративне право та адміністративний процес Великої Британії</b>		<b>69</b>
1.1	Визначення та роль адміністративного права Великої Британії	71
1.2	Функції та роль адміністративного права Великої Британії	73
1.3	Принципи адміністративного права Великої Британії	74
1.4	Засоби захисту прав та інтересів в адміністративному праві Великої Британії	76

## **Розділ 2**

<b>Засади та зміст адміністративного права Бельгії</b> . . . . .	<b>83</b>
2.1 Засади адміністративного права Бельгії . . . . .	83
2.2 Принципи належного адміністрування в Бельгії . . . . .	85
2.3 Принцип обачності в Бельгії . . . . .	87
2.4 Принцип розумності в Бельгії . . . . .	88

## **Розділ 3**

<b>Адміністративне право та адміністративний процес Греції</b> . . . . .	<b>90</b>
3.1 Сторони адміністративного процесу у Греції . . . . .	90
3.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження в Греції . . . . .	93
3.3 Контроль за адміністративною діяльністю в Греції . . . . .	94

## **Розділ 4**

<b>Засади та зміст адміністративного права Естонії</b> . . . . .	<b>96</b>
4.1 Закон Естонії «Про адміністративну процедуру» . . . . .	96
4.2 Учасники адміністративного провадження в Естонії . . . . .	96
4.3 Адміністративне провадження в Естонії . . . . .	98
4.4 Установлення фактів та дискреційні повноваження в Естонії . . . . .	102
4.5 Докази і доказування при здійсненні адміністративної процедури в Естонії . . . . .	104
4.6 Приклад судової практики, що стосується дискреційних повноважень адміністрації щодо встановлення фактів і відповідного зменшення судового контролю з боку адміністративних судів . . . . .	108

## **Розділ 5**

<b>Сторони та практика адміністративних судів Іспанії щодо сторін адміністративних процедур, дискретних повноважень та судового контролю</b> . . . . .	<b>112</b>
5.1 Сторони адміністративних процедур. Правові категорії та ситуації . . . . .	112
5.2 Процесуальні права в адміністративному процесі Іспанії . . . . .	114
5.3 Приклади судової практики щодо статусу третіх осіб в адміністративному судочинстві та їхніх процесуальних прав . . . . .	114
5.4 Приклад судової практики щодо адміністративних дискреційних повноважень, установлення фактів та відповідного обмеженого судового перегляду адміністративними судами . . . . .	116

## **Розділ 6**

<b>Теорія і практика адміністративного права й адміністративного процесу Італії</b> . . . . .	<b>120</b>
6.1 Співвідношення між обов'язком розслідувати та обов'язком співпрацювати . . . . .	120
6.2 Асиметрія інформації та ухвалення обґрунтованих рішень . . . . .	121
6.3 Еволюція судового перегляду в італійській системі адміністративної юстиції . . . . .	121
6.3.1 Порівняння нормативно-правових та індивідуальних адміністративних актів . . . . .	122

6.3.2	Обсяг перевірки фактів: повноваження за посадою та ефективний судовий захист	122
6.3.3	Обсяг судового розгляду у складних фактичних ситуаціях	123
6.3.4	Обсяг судового розгляду: перевірка фактів	123
6.3.5	Огляд теорії для вибору та інтерпретації відповідних фактів	123
6.3.6	Попередні висновки: не утримуватись і не замінювати	124
<b>Розділ 7</b>		
<b>Адміністративне право й адміністративний процес Кіпру</b>		<b>125</b>
7.1	Сторони адміністративного процесу: категорії та правові позиції	125
7.2	Джерела для визначення сторін, які визначаються адміністрацією як орган, що здійснює процедуру	126
7.3	Додаткові сторони адміністративного провадження	126
7.4	Справедливість судового рішення адміністративного суду в Кіпрі	127
7.5	Засади (принципи) адміністративного провадження в Кіпрі	128
7.6	Судовий перегляд адміністративних рішень у Кіпрі	130
7.7	Установлення фактів і дискреційні повноваження в Кіпрі	131
7.8	Елементи прецедентного права під час ухвалення адміністративного рішення в Кіпрі	137
7.9	Дискретні повноваження адміністративних органів в Кіпрі	137
<b>Розділ 8</b>		
<b>Адміністративне право й адміністративний процес Латвії</b>		<b>144</b>
8.1	Сторони адміністративного процесу. Категорії та правові позиції	144
8.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження в Латвії	146
8.3	Особливості судового провадження в Латвії	148
8.4	Практика Європейського Союзу щодо судового контролю	150
<b>Розділ 9</b>		
<b>Адміністративне право й адміністративний процес Люксембургу</b>		<b>155</b>
9.1	Сторони адміністративного процесу. Правові категорії та ситуації	155
9.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження	159
<b>Розділ 10</b>		
<b>Адміністративне право й адміністративний процес Португалії</b>		<b>168</b>
10.1	Сторони адміністративного процесу: категорії та правові позиції	168
10.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження	169
10.3	Приклад судової практики суду стосовно дискреційних повноважень адміністрації, особливо щодо встановлення фактів, і відповідно зменшеного судового контролю з боку адміністративних судів	173
<b>Розділ 11</b>		
<b>Адміністративне право й адміністративний процес Польщі</b>		<b>178</b>
11.1	Сторони адміністративного процесу. Категорії та правові позиції в Польщі	178
11.2	Установлення фактів і дискреційні повноваження	188

## **Розділ 12**

### **Деякі аспекти адміністративного процесу Словенії . . . . . 202**

- 12.1 Суб'єкти адміністративного процесу. Категорії та правові позиції в Словенії . . . . . 202
- 12.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження . . . . . 203
- 12.3 Приклад судової практики стосовно дискреційних повноважень адміністрації, особливо щодо визначення фактів, та відповідно зменшеного судового контролю з боку адміністративних судів . . . . . 205

## **Розділ 13**

### **Адміністративне право й адміністративний процес Франції . . . . . 206**

- 13.1 Сторони адміністративного процесу. Правові категорії та ситуації . . . . . 206
- 13.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження . . . . . 208
- 13.3 Адміністративно-процесуальний статус органу, який розглядає адміністративну скаргу . . . . . 209
- 13.4 Обсяг судового контролю правової кваліфікації фактів у Франції . . . . . 211
- 13.5 Засади справедливості в адміністративному процесі Франції . . . . . 212

## **Розділ 14**

### **Адміністративне право й адміністративний процес Чехії в контексті забезпечення прав і законних інтересів приватних осіб . 214**

- 14.1 Учасники адміністративного процесу в Чехії . . . . . 213
  - 14.1.1 Об'єднання та громадські організації . . . . . 214
  - 14.1.2 Інші адміністративні органи . . . . . 214
  - 14.1.3 Особливості адміністративно-процесуального статусу учасників в Чехії . . . . . 215
- 14.2 Права й обов'язки учасників в адміністративному процесі Чехії . . . . . 216
- 14.3 Установлення фактів і дискреційні повноваження . . . . . 220
- 14.4 Принцип обмеження законом адміністративного розсуду в Чехії . . . . . 223
- 14.5 Принцип доброго адміністрування в Чехії . . . . . 224
- 14.6 Особливості здійснення адміністративного судочинства та адміністративно-процесуальні права громадян в Чехії . . . . . 225
- 14.7 Правила щодо дискреційних повноважень і встановлення фактів згідно з Чеським адміністративно-процесуальним кодексом і Кодексом адміністративного судочинства . . . . . 226

## **Розділ 15**

### **Деякі чинники адміністративного процесу Черногорії . . . . . 229**

- 15.1 Сторони адміністративного процесу в Черногорії . . . . . 229
- 15.2 Установлення фактів і дискреційні повноваження в Черногорії . . . . . 230
- 15.3 Докази і доказування в адміністративному процесі Черногорії . . . . . 232
- 15.4. Прецедентна практика стосовно законодавства Європейського Союзу про конкуренцію (антиконкурентна практика, контроль за злиттям) . . . . . 234

## Розділ 3

# ЗВЕРНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ

### 3.1 Право на звернення з адміністративним позовом. Строк звернення з адміністративним позовом

Кожна особа має право в порядку, установленому КАС України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси.

У випадках, установлених законом, до суду можуть звертатися органи й особи, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб.

Суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду у випадках, передбачених Конституцією та законами України.

Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд його справи в адміністративному суді, до підсудності якого вона віднесена КАС України.

Відмова від права на звернення до суду є недійсною.

Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що і громадяни та юридичні особи України.

Позов пред'являється через подання позовної заяви до суду першої інстанції.

Адміністративний позов подається до адміністративного суду у формі письмової позовної заяви особисто позивачем або його представником. Позовна заява може бути надіслана до адміністративного суду поштою.

Письмова позовна заява може бути складена через заповнення бланка позовної заяви, наданого судом.

На прохання позивача службовцем апарату адміністративного суду може бути надана допомога в оформленні позовної заяви.

*Адміністративний позов може містити вимоги про:*

- 1) скасування або визнання нечинним рішення відповідача – суб'єкта владних повноважень – повністю чи окремих його положень;
- 2) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень – ухвалити рішення або вчинити певні дії;
- 3) зобов'язання відповідача – суб'єкта владних повноважень – утриматися від учинення певних дій;
- 4) стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень – коштів на відшкодування шкоди, завданої його незаконним рішенням, дією або бездіяльністю;
- 5) виконання зупиненої чи невчиненої дії;



- б) установлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;
- 7) примусове відчуження земельної ділянки, інших об'єктів нерухомого майна, що на ній розміщені, із мотивів суспільної потреби.

Адміністративний позов суб'єкта владних повноважень може містити інші вимоги у випадках, установлених законом.

*У позовній заяві зазначаються:*

- найменування адміністративного суду, до якого подається позовна заява;
- ім'я (найменування) позивача, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є;
- ім'я (найменування) відповідача, посада й місце служби посадової чи службової особи, поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі відомі;
- зміст позовних вимог згідно з частинами четвертою і п'ятою статті 105 КАС України і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів – зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;
- у разі потреби – клопотання про звільнення від сплати судового збору; про звільнення від оплати правової допомоги і забезпечення надання правової допомоги, якщо відповідний орган відмовив особі в забезпеченні правової допомоги; про призначення судової експертизи; про витребування доказів; про виклик свідків тощо;
- перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

На підтвердження обставин, якими обґрунтовуються позовні вимоги, позивач надає докази, а в разі неможливості – зазначає докази, які не може самостійно надати, із зазначенням причин неможливості подання таких доказів.

До позовної заяви додаються її копії та копії всіх документів, що приєднуються до неї, відповідно до кількості відповідачів і третіх осіб, крім випадків подання адміністративного позову суб'єктом владних повноважень. Суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом із повідомленням про вручення відповідачу і третім особам копії позовної заяви та доданих до неї документів. До позовної заяви додається також документ про сплату судового збору, крім випадків, коли його не належить сплачувати.

Позовна заява підписується позивачем або його представником із зазначенням дати її підписання.

Якщо позовна заява подається представником, то в ній зазначаються ім'я представника, його поштова адреса, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є. Одночасно з позовною заявою подається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника.

Адміністративний позов може бути подано в межах строку звернення до адміністративного суду, установленого КАС України або іншими законами.

Для звернення до адміністративного суду за захистом прав, свобод та інтересів особи встановлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється від дня, коли особа дізналася або мала була дізнатися про порушення своїх прав, свобод чи інтересів. Для захисту прав, свобод та інтересів особи можуть установлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду.

Для звернення до суду у справах щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби установлюється місячний строк.

Для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень установлюється шестимісячний строк, який, якщо не встановлено інше, обчислюється від дня виникнення підстав, що дають суб'єкту владних повноважень право на пред'явлення передбачених законом вимог. КАС України та іншими законами можуть також установлюватися інші строки для звернення до адміністративного суду суб'єкта владних повноважень.

Якщо законом передбачена можливість досудового порядку вирішення суперечки й позивач скористався цим порядком, то для звернення до адміністративного суду встановлюється місячний строк, який обчислюється від дня, коли позивач дізнався про рішення суб'єкта владних повноважень за результатами розгляду його скарги на рішення, дії або бездіяльність суб'єкта владних повноважень.

Для звернення до адміністративного суду щодо оскарження рішення суб'єкта владних повноважень, на підставі якого ним може бути заявлено вимогу про стягнення грошових коштів, установлюється місячний строк.

### 3.2 Зміст й оформлення позовної заяви

Для успішного проведення судового процесу потрібна діяльність адвокатів (юристів), адже наскільки старанно та професійно ними буде сформовано первинний позовний пакет до суду, шанси позивача на отримання позитивного рішення суду тепер завжди будуть перебувати в цій пропорційній залежності.

Незважаючи на те, що кожна позовна заява має індивідуально виражені ознаки, які ґрунтуються на індивідуальних фактичних обставинах, у будь-якому разі зміст і структура позовної заяви мусить відповідати основним процесуальним вимогам.

Як зазначалось, адміністративне судочинство здійснюється *виключно у порядку позовного провадження* (загального або спрощеного – ст. 12 КАС України).

Крім того, юрисдикція адміністративних судів *не поширюється на справи:*

- що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України;
- що мають вирішуватися в порядку кримінального судочинства;
- про накладення адміністративних стягнень, крім випадків, визначених цим Кодексом;
- щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) громадського об'єднання, саморегульованої організації віднесені до його (її) внутрішньої діяльності або виключної компетенції, крім справ у спорах, визначених КАС України.

Також адміністративні суди *не розглядають позовні вимоги, які є похідними від вимог у приватноправовій суперечці* й заявлені разом із ними, якщо ця суперечка підлягає розгляду в порядку іншого, ніж адміністративне, судочинства й перебуває на розгляді відповідного суду.

*Дуже важливо дотримуватися правил об'єднання позовних вимог, які пов'язані між собою та порушення яких може стати підставою для відмови судом у порушенні провадження.*

Отже, якщо справа щодо пов'язаних вимог територіально підсудна різним місцевим адміністративним судам, то її розглядає один із цих судів за вибором позивача.

Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна окружному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) – місцевому загальному суду як адміністративному суду, таку справу розглядає окружний адміністративний суд.

Якщо справа щодо однієї з вимог підсудна апеляційному адміністративному суду, а щодо іншої вимоги (вимог) – місцевому адміністративному суду, таку справу розглядає апеляційний адміністративний суд.

Вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної протиправними рішеннями, діями чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень або іншим порушенням прав, свобод та інтересів суб'єктів публічно-правових відносин, або вимоги про витребування майна, вилученого на підставі рішення суб'єкта владних повноважень, розглядаються адміністративним судом, якщо вони заявлені в одному провадженні з вимогою вирішити публічно-правовий спір.

Інакше такі вимоги вирішуються судами в порядку цивільного або господарського судочинства.

*Не припускається об'єднання в одне провадження кількох вимог, які належить розглядати в порядку різного судочинства, якщо інше не встановлено законом.*

Що стосується подання до суду позову в електронній формі, після початку роботи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, позивач звільняється від обов'язку надсилати іншим учасникам справи або подавати до суду копії документів відповідно до кількості учасників справи, у письмовій формі.

У такому разі копії відповідних документів іншим учасникам справи направляє суд.

Також треба мати на увазі, що перейти з електронної форми на паперову можна виключно з дозволу суду.

Якщо судом буде встановлено та визнано, що подання позову містить зловживання процесуальними правами, такий позов буде залишено без розгляду або повернуто позивачу.

*Щоб уникнути такої ситуації слід мати на увазі таке:*

Суд може визнати зловживання процесуальними правами дії, що суперечать завданню адміністративного судочинства, зокрема:

- подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання

(заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, які спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

- подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) із тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;
- подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета суперечки або у суперечці, які мають очевидно штучний характер;
- необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог із метою зміни підсудності справи, або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;
- узгодження умов примирення, спрямованих на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

Відповідно до статті 159 КАС України в розгляді справи судом за правилами загального позовного провадження учасники справи викладають письмово свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення та міркування щодо предмета суперечки виключно в заявах по суті справи, визначених цим Кодексом.

**Заявами по суті справи** є: позовна заява; відзив на позовну заяву (відзив); відповідь на відзив; заперечення; пояснення третьої особи щодо позову або відзиву.

Згідно з КАС України позовна заява подається в письмовій формі та має містити такі відомості:

1. **Найменування суду першої інстанції**, до якого вона подається (п. 1 ч. 5 ст. 160 КАС України).

2. **Повне найменування** (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові – для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місце розташування (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); поштовий індекс; ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), відомі номери засобів зв'язку, офіційна електронна адреса або адреса електронної пошти (п. 2 ч. 5 ст. 160 КАС України).

3. **Зазначення ціни позову**, обґрунтований розрахунок суми, що стягується.

Розрахунок є обов'язковим, якщо в позовній заяві містяться вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної оскаржуваним рішенням, діями, бездіяльністю суб'єкта владних повноважень (п. 3 ч. 5 ст. 160 КАС України).

**4. Зміст позовних вимог і виклад обставин**, якими позивач обґрунтовує свої вимоги.

У разі подання позову до декількох відповідачів зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів має бути виписаний окремо до кожного (п. 4 ч. 5 ст. 160 КАС України).

**5. Виклад обставин**, якими позивач обґрунтовує свої вимоги.

Кожна сторона має довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення, крім випадків, установлених статтею 78 КАС України.

*В адміністративних справах про протиправність рішень, дії чи бездіяльності суб'єкта владних повноважень обов'язок щодо доказування правомірності свого рішення, дії чи бездіяльності покладається на відповідача (ст. 77 КАС України).*

У розумінні статті 72 КАС України доказами в адміністративному судочинстві є будь-які дані, на підставі яких суд установлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги й заперечення учасників справи, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Ці дані встановлюються такими засобами:

- 1) письмовими, речовими і електронними доказами;
- 2) висновками експертів;
- 3) показаннями свідків.

Позивач має подати докази разом із поданням позовної заяви (ч. 2 ст. 79 КАС України).

Докази, не подані в установлений законом або судом строк, до розгляду судом не приймаються, крім випадку, коли особа, що їх подає, обґрунтувала неможливість їх подання у вказаний строк із причин, що не залежали від неї (ч. 8 ст. 79 КАС України).

Копії доказів (крім речових доказів), що подаються до суду, заздалегідь надсилаються або надаються особою, яка їх подає, іншим учасникам справи. Суд не бере до уваги відповідні докази в разі відсутності підтвердження надсилання (надання) їх копій іншим учасникам справи, крім випадку, якщо такі докази є у відповідного учасника справи, або обсяг доказів є надмірним, або вони подані до суду в електронній формі, або є публічно доступними (ч. 9 ст. 79 КАС України).

Звертаємо увагу на обов'язковість оформлення *клопотання про приєднання до матеріалів справи доказів*, які не додані до позовної заяви чи до відгуку на неї, якщо інше не визначено Кодексом, при поданні їх через канцелярію суду з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи або в судовому засіданні (ч. 10 ст. 79 КАС України).

**6. Відомості про вжиття заходів досудового врегулювання суперечки.**

Якщо законом встановлено обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору (п. 6 ч. 5 ст. 160 КАС України).

Сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом (ч. 1 ст. 17 КАС України).

7. **Відомості про вжиття заходів забезпечення доказів або позову** до подання позовної заяви, якщо такі здійснювалися (п. 7 ч. 5 ст. 160 КАС України).

8. **Перелік документів та інших доказів**, що додаються до заяви; зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із позовною заявою (за наявності), зазначення щодо наявності у позивача або іншої особи оригіналів письмових або електронних доказів, копії яких додано до заяви (п. 8 ч. 5 ст. 160 КАС України).

*Учасник справи, у разі неможливості самотійно надати докази, вправі подати клопотання про витребування доказів судом.*

Таке клопотання повинно бути подане в строк, зазначений в частинах 2, 3 статті 79 КАС України. Якщо таке клопотання заявлено із пропуском установленого строку, суд залишає його без задоволення, крім випадку, коли особа, яка його подає, обґрунтує неможливість його подання в установлений строк із причин, що не залежали від неї (ч. 1 ст. 80 КАС України).

У клопотанні про витребування доказів має бути зазначено:

- який доказ витребується;
- обставини, які може підтвердити цей доказ, або аргументи, які він може спростувати;
- підстави, з яких випливає, що цей доказ має відповідна особа;
- заходи, яких особа, що подає клопотання, вжила для отримання цього доказу самотійно, докази вжиття таких заходів і (або) причини неможливості самотійного отримання цього доказу (ч. 2 ст. 80 КАС України).

*Про витребування доказів за власною ініціативою або за клопотанням учасника справи, або про відмову у витребуванні доказів суд постановляє ухвалу (ч. 3 ст. 80 КАС України).*

9. **Обґрунтування порушення оскаржуваними рішеннями, діями чи бездіяльністю прав, свобод, інтересів позивача** – у справах щодо оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єкта владних повноважень (п. 9 ч. 5 ст. 160 КАС України).

10. **Відомості про застосування оскаржуваного нормативно-правового акта** до позивача або належність позивача до суб'єктів правовідносин, у яких застосовується або буде застосовано цей акт, – у справах щодо оскарження нормативно-правових актів (ч. 10 п. 5 ст. 160 КАС України).

11. **Власне письмове підтвердження позивача** про те, що ним не подано іншого позову (позовів) до цього самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав (п. 11 ч. 5 ст. 160 КАС України).

12. **Якщо позовна заява подається представником**, то в ній додатково зазначаються відомості, визначені у пункті 2 частини п'ятої статті 160 стосовно представника (ч. 6 п. 5 ст. 160 КАС України).

13. **Перелік документів та інших доказів, які додаються до позовної заяви** (ч. 1 ст. 161 КАС України).

*Позивач зобов'язаний додати до позовної заяви всі наявні в нього докази, що підтверджують обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги (якщо*

подаються письмові чи електронні докази, позивач може додати до позовної заяви копії відповідних доказів (ч. 4 ст. 161 КАС України).

У разі потреби до позовної заяви додаються **клопотання та заява** позивача про розгляд справи за правилами спрощеного позовного провадження, участь у судовому засіданні щодо розгляду справи за правилами спрощеного позовного провадження, звільнення (відстрочення, розстрочення, зменшення) від сплати судового збору, про призначення експертизи, витребування доказів, про забезпечення надання безоплатної правничої допомоги, якщо відповідний орган відмовив у її наданні, тощо (ч. 5 ст. 161 КАС України).

У разі пропуску строку звернення до адміністративного суду позивач зобов'язаний додати до позову **заяву про поновлення цього строку** та докази поважності причин його пропуску (ч. 6 ст. 161 КАС України).

14. До позовної заяви додається **документ про сплату судового збору** в установлених порядку й розмірі або документи, які підтверджують підстави звільнення від сплати судового збору відповідно до закону (ч. 3 ст. 161 КАС України).

Розмір судового збору, порядок його сплати, повернення і звільнення від сплати встановлюються законом (ч. 2 ст. 132 КАС України).

15. **Оригінал або копія оспорюваного акта чи договору** або засвідчений витяг з нього – до позовної заяви про визнання індивідуального акта протиправним чи адміністративного договору недійсним.

У разі відсутності акта чи договору у позивача – **клопотання про його витребування** (ч. 7 ст. 161 КАС України).

16. **Документи, що підтверджують повноваження представників.** Повноваження представників сторін та інших учасників справи мають бути підтверджені такими документами:

- довіреністю фізичної або юридичної особи;
- свідоцтвом про народження дитини або рішенням про призначення опікуном, піклувальником чи охоронцем спадкового майна (ч. 1 ст. 59 КАС України).

Довіреність фізичної особи має бути посвідчена нотаріально або, у визначених законом випадках, іншою особою.

У разі задоволення заявленого клопотання щодо посвідчення довіреності фізичної особи на ведення справи, що розглядається, суд без виходу до нарадчої кімнати постановляє ухвалу, яка заноситься секретарем судового засідання до протоколу судового засідання, а сама довіреність або засвідчена підписом судді копія з неї приєднується до справи.

Довіреність фізичної особи, за зверненням якої ухвалено рішення про надання їй безоплатної вторинної правничої допомоги, може бути посвідчена посадовою особою органу (установи), який ухвалив таке рішення (ч. 2 ст. 59 КАС України).

Довіреність від імені юридичної особи видається за підписом (електронним цифровим підписом) посадової особи, уповноваженої на це законом, установчими документами (ч. 3 ст. 59 КАС України).

*Повноваження адвоката як представника підтверджуються довіреністю або ордером, виданим відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч. 4 ст. 59 КАС України).*

Відповідність копії документа, що підтверджує повноваження представника, оригіналу може бути засвідчена підписом судді (ч. 5 ст. 59 КАС України).

Оригінали документів, зазначених у цій статті, копії з них, засвідчені суддею, або копії з них, засвідчені у визначеному законом порядку, приєднуються до матеріалів справи (ч. 6 ст. 59).

**17. Підпис позивача**, або його представника, або іншої особи, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи.

У разі пред'явлення позову особою, якій законом надано право звертатися до суду в інтересах іншої особи, у заяві мають бути зазначені підстави для такого звернення (ч. 7 ст. 160 КАС України).

**18. Копії позовної заяви та копії доданих до позовної заяви документів**, відповідно до кількості учасників справи (ч. 1 ст. 161 КАС України).

Винятковим є випадок, коли суб'єкт владних повноважень при поданні адміністративного позову зобов'язаний додати до позовної заяви доказ надіслання рекомендованим листом із повідомленням про вручення іншим учасникам справи, які не мають офіційної електронної адреси, копії позовної заяви та доданих до неї документів (ч. 2 ст. 161 КАС України).

### 3.3 Способи судового захисту

Згідно з частиною п'ятою ст. 55 Конституції України кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів від порушень і протиправних посягань будь-якими не забороненими законом засобами. Отже, конструкцією цієї конституційної норми передбачено можливість застосування способів захисту права, зокрема не передбачених процесуальними нормами.

Такий підхід відповідає принципу верховенства права, що не обмежується лише законодавством, а містить й інші соціальні регулятори, норми моралі, традиції, звичаї тощо. Усі ці елементи права відповідають ідеології справедливості, що значною мірою відображена у ст. 3, 6, 8, 55 Конституції України<sup>1</sup>.

Так, гарантоване ст. 55 Конституції України право на захист можливе лише в разі його порушення, а тому логічною вимогою при захисті такого права є обґрунтування такого порушення.

Отже, порушення права має бути реальним, стосуватися індивідуально вираженого права або інтересів особи, яка стверджує про його порушення, а саме право – конкретизоване у законах України.

<sup>1</sup> Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Офіц. сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>



Аналогічну ідею закріплено Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Стаття 13 Конвенції під назвою «Право на ефективний засіб юридичного захисту» проголошує: «Кожен, чії права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження».

Відсутність порушеного права чи не відповідність обраного позивачем способу його захисту способам, визначеним законодавством, установлюється при розгляді справи по суті і є підставами для ухвалення судом рішення про відмову в позові.

Європейський суд із прав людини у своїх рішеннях неодноразово підкреслював потребу ефективного захисту прав заявників. Наприклад, у п. 75 рішення від 05.04.2005 у справі «Афанасьєв проти України» (заява № 38722/02) ЄСПЛ зазначає, що засіб захисту, який вимагається згаданою статтею, має бути «ефективним» як у законі, так і на практиці, зокрема в тому сенсі, щоб його використання не було ускладнене діями або недоглядом органів влади відповідної держави<sup>1</sup>.

Конституційний Суд України у рішенні від 30.01.2003 № 3-рп/2003 зазначив, що правосуддя за своєю сутністю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості й забезпечує ефективне поновлення у правах (абз. 10 п. 9)<sup>2</sup>.

Отже, способи захисту права – це передбачені законом дії, що безпосередньо спрямовані на захист права. Такі дії є завершальними актами захисту у вигляді матеріально-правових дій або юрисдикційних дій щодо усунення перешкод на шляху здійснення суб'єктами своїх прав або припинення правопорушень, відновлення становища, яке існувало до порушення. Саме застосування конкретного способу захисту порушеного чи запереченого права і є результатом діяльності із захисту прав.

Таким чином, під ефективним засобом (способом) слід розуміти такий, що призводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект. Тому ефективний спосіб захисту має забезпечити поновлення порушеного права, бути адекватним наявним обставинам.

Зміст адміністративної юстиції – ефективний судовий захист від порушень у публічно-правових відносинах.

Низка положень Європейської Конвенції отримали своє відтворення в нормах Кодексу адміністративного судочинства України, що регулює судовий захист публічно-правових прав, свобод, інтересів фізичних та юридичних осіб.

---

<sup>1</sup> Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Афанасьєв проти України» від 05 квітня 2005 року // Офіц. сайт Верховної ради України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980\\_239#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_239#Text)

<sup>2</sup> Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року N 3-рп/2003 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 120 частини шостої статті 234, частини третьої статті 236 Кримінально-процесуального кодексу України// Офіц. сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-03#Text>

Такими положеннями є, наприклад, *право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і неупередженим судом* (ст. 6 Конвенції), *право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі*, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження (ст.13 Конвенції) тощо.

Отже, адміністративний суд, отримавши позовну заяву, має встановити наявність факту порушення права та застосувати конкретний спосіб захисту порушеного права, що залежить як від змісту суб'єктивного права, за захистом якого звернулася особа, так і від характеру його порушення.

Загальні способи звернення до адміністративного суду та захисту права у публічно-правових відносинах визначені ч. 1 ст. 5 та ч. 2 ст. 245 КАС України. Якщо особа вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушено її права, свободи або законні інтереси, така особа має право звернутися до суду та просити про захист через:

- 1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;
- 2) визнання протиправним і скасування індивідуального акта чи окремих його положень;
- 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від учинення певних дій;
- 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;
- 5) установлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;
- 6) ухвалення судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1–4 цієї частини, та стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень – коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

Вирішуючи справу по суті, суд може задовольнити позов повністю або частково чи відмовити в його задоволенні повністю.

У разі задоволення позову суд може ухвалити рішення про:

- 1) визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;
- 2) визнання протиправним і скасування індивідуального акта чи окремих його положень;
- 3) визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від учинення певних дій;
- 4) визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;
- 5) установлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;
- 6) ухвалення судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1–4 цієї частини, та стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень – коштів

- на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю;
- 7) тимчасову заборону (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян;
  - 8) примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян;
  - 9) примусове видворення іноземця чи особи без громадянства за межі України;
  - 10) інший спосіб захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, який не суперечить закону й забезпечує ефективний захист таких прав, свобод та інтересів;
  - 11) затримання іноземця або особи без громадянства з метою ідентифікації та (або) забезпечення примусового видворення за межі території України або про продовження строку такого затримання;
  - 12) затримання іноземця або особи без громадянства до вирішення питання про визнання її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту в Україні;
  - 13) затримання іноземця або особи без громадянства з метою забезпечення її передання відповідно до міжнародних договорів України про реадмісію;
  - 14) звільнення іноземця або особи без громадянства на поруки підприємства, установи чи організації;
  - 15) зобов'язання іноземця або особи без громадянства внести заставу.

Водночас частинами 3–5 ст. 245 КАС України встановлено спеціальні способи захисту порушених прав, які застосовуються за наявності встановлених судом певних обставин, індивідуально в кожному окремому випадку.

Зокрема, у разі скасування нормативно-правового або індивідуального акта суд може зобов'язати суб'єкта владних повноважень вчинити необхідні дії з метою відновлення прав, свобод чи інтересів позивача, за захистом яких він звернувся до суду.

Також суд може зобов'язати відповідача – суб'єкта владних повноважень – ухвалити рішення на користь позивача, якщо для його ухвалення виконано всі умови, визначені законом, і ухвалення такого рішення не передбачає права суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд.

Якщо ухвалення рішення на користь позивача передбачає право суб'єкта владних повноважень діяти на власний розсуд, суд зобов'язує суб'єкта владних повноважень вирішити питання, щодо якого звернувся позивач, з урахуванням його правової оцінки, наданої судом у рішенні.

Якщо судом визнано нормативно-правовий акт протиправним і нечинним повністю або в окремій частині і при цьому виявлено недостатню правову врегульованість відповідних публічно-правових відносин, яка може потягнути за собою порушення прав, свобод та інтересів невизначеного кола осіб, суд має право зобов'язати суб'єкта владних повноважень ухвалити новий

нормативно-правовий акт на заміну нормативно-правовому акту, визнаному не законним повністю або у відповідній частині.

Обираючи між загальними способами захисту права (передбаченими законодавством) або спеціальними, адміністративним судам потрібно не допустити зловживання правом на захист та порушення прав відповідачів, багаторазове порушення справ за тими самими по суті, але формально відмінними вимогами, а також не ускладнити виконання рішень у справах.

Тобто, установивши порушене право заявника, суд має захистити його право, а з іншого боку – не має допустити хаосу у правозастосуванні.

Із наведеного випливає, що для ефективного поновлення порушеного права потрібно, щоб існував чіткий зв'язок між правопорушенням та способом захисту права. Іншими словами, метою заявлених позовних вимог має бути усунення перешкод у здійсненні права, а її досягненням – визначений спосіб захисту права, який би вичерпував себе. При цьому потрібно наголосити, що покарання винної особи не входить до мети захисту права в публічно-правових відносинах, а тому не входить до складу способу захисту права.

Кожна особа має право в порядку, установленому Кодексом адміністративного судочинства України, звернутися до адміністративного суду, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушено її права, свободи або законні інтереси, і просити про їхній захист.

Відповідно до частини 1 статті 5 КАС України захист порушених прав особи забезпечується через:

- визнання протиправним та нечинним нормативно-правового акта чи окремих його положень;
- визнання протиправним та скасування індивідуального акта чи окремих його положень;
- визнання дій суб'єкта владних повноважень протиправними та зобов'язання утриматися від вчинення певних дій;
- визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії;
- установлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень;
- ухвалення судом одного з рішень, зазначених у пунктах 1–4 цієї частини, та стягнення з відповідача – суб'єкта владних повноважень – коштів на відшкодування шкоди, заподіяної його протиправними рішеннями, дією або бездіяльністю.

Важливим є те, що захист порушених прав, свобод чи інтересів особи, яка звернулася до суду, може здійснюватися судом також в інший спосіб, який не суперечить закону й забезпечує ефективний захист прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Також до суду можуть звертатися в інтересах інших осіб органи та особи, яким законом надано таке право.

Варто зауважити, що суб'єкти владних повноважень мають право звернутися до адміністративного суду виключно у випадках, визначених Конституцією та законами України.

Ніхто не може бути позбавлений права на участь у розгляді своєї справи у визначеному КАС України порядку, а відмова від права на звернення до суду вважається недійсною.

При цьому іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи користуються в Україні таким самим правом на судовий захист, що і громадяни та юридичні особи України.

У вирішенні справ суди керуються принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави, застосовуючи при цьому принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини.

Зауважимо, що відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини, перебуває під заборобою.

Відповідно до статті 8 КАС України всі учасники судового процесу є рівними перед законом і судом.

Не може бути привілеїв чи обмежень прав учасників судового процесу за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Згідно з положеннями, визначеними статтею 9 КАС України, розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними до суду своїх доказів і в доведенні перед судом їх переконливості.

Суд розглядає адміністративні справи не інакше як за позовною заявою, поданою відповідно до КАС України, у межах позовних вимог.

Однак можливим є вихід за межі позовних вимог, якщо це потрібно для ефективного захисту прав, свобод, інтересів людини і громадянина, інших суб'єктів у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

Кожна особа, яка звернулася за судовим захистом, розпоряджається своїми вимогами на свій розсуд, крім випадків, установлених КАС України. Таким правом користуються й особи, в інтересах яких подано позовну заяву, за винятком тих, які не мають адміністративної процесуальної дієздатності.

### **3.4 Забезпечення адміністративного позову**

*Забезпечення адміністративного позову – це вжиття судом, у провадженні якого перебуває справа, до вирішення адміністративної справи визначених*

законом заходів щодо створення можливості реального виконання в майбутньому постанови суду, якщо її буде ухвалено на користь позивача.

Кодекс адміністративного судочинства України передбачає такі **способи забезпечення адміністративного позову**:

- 1) зупинення дії індивідуального або нормативно-правового акта;
- 2) заборона відповідачу вчиняти певні дії;
- 3) заборона іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору;
- 4) зупинення стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється в безспірному порядку.

Водночас суд може застосувати кілька заходів забезпечення позову. Заходи забезпечення позову мають бути співмірними із заявленими позивачем вимогами. Суд також має враховувати співвідношення прав (інтересу), про захист яких просить заявник, із наслідками вжиття заходів забезпечення позову для зацікавлених осіб. Якщо зазначаються декілька заходів забезпечення позову, потрібно обґрунтувати доцільність кожного.

Тобто **співмірність** передбачає співвідношення негативних наслідків від ужиття заходів забезпечення позову з тими негативними наслідками, які можуть настати в результаті невжиття таких заходів, з урахуванням відповідності права чи законного інтересу, за захистом яких заявник звертається до суду, та майнових наслідків заборони здійснювати певні дії.

Адекватність заходу щодо забезпечення позову, який застосовується судом, визначається його відповідністю вимогам, на забезпечення яких він вживається. Оцінює таку відповідність суд, зокрема з урахуванням співвідношення права (інтересу), про захист яких просить заявник, із майновими наслідками заборони відповідачеві вчиняти певні дії.

Разом із тим **не дозволяється забезпечення позову** через:

- зупинення актів Верховної Ради України, Президента України, Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів та встановлення для них заборони або обов'язку вчиняти певні дії;
- зупинення рішень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб щодо призначення уповноваженої особи такого Фонду та здійснення тимчасової адміністрації або ліквідації банку, заборони проводити певні дії уповноваженій особі Фонду при здійсненні тимчасової адміністрації або ліквідації банку;
- зупинення рішень уповноваженого центрального органу з питань цивільної авіації щодо призупинення дії або анулювання сертифікатів, схвалень, допусків;
- зупинення дії рішення суб'єкта владних повноважень, яке не є предметом оскарження в адміністративній справі, або встановлення заборони або обов'язку вчиняти дії, що впливають з такого рішення;
- зупинення рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, щодо встановлення

державних регульованих цін (тарифів) на ринку електричної енергії та природного газу, затвердження методик (порядків) їх встановлення (формування, розрахунку);

- зупинення рішень Національного банку України, його актів, а також установлення для Банку заборони чи обов'язку вчиняти певні дії.

Отже, позивач має право подати заяву про забезпечення позову у визначеному законодавством порядку та з необхідними реквізитами, зазначеними у статті 152 КАС України. Суд розглядає заяву не пізніше двох днів від дня її надходження, без повідомлення учасників справи.

Варто зауважити, що суд, розглядаючи заяву про забезпечення позову, може викликати особу-заявника для надання пояснень або додаткових доказів. При вирішенні питання суд має оцінити обґрунтованість доводів заявника з урахуванням розумності, адекватності, співмірності позовних вимог, а також гарантування збалансованості інтересів сторін й інших учасників процесу й імовірності можливого ускладнення виконання чи невиконання рішення суду.

Про забезпечення позову або про відмову в цьому суд постановляє ухвалу, що обов'язково має містити мотиви, на основі яких суд дійшов відповідного висновку, також зазначається вид забезпечення позову та підстави його обрання (стаття 154 КАС України).

Ухвалу про забезпечення позову або відмову в забезпеченні позову можна оскаржити, але оскарження не зупиняє виконання ухвали, а також не перешкоджає подальшому розгляду справи.

Для того щоб бути виконаною, ухвала про забезпечення позову має відповідати вимогам до виконавчого документа, установленим законом. Така ухвала підлягає негайному виконанню від дня її постановлення незалежно від її оскарження й відкриття виконавчого провадження.

Примірник ухвали про забезпечення позову негайно надсилається заявнику, усім особам, яких стосуються заходи забезпечення позову і яких суд може ідентифікувати, а також залежно від виду вжитих заходів направляється судом для негайного виконання державним та іншим органам для вжиття відповідних заходів.

Скасування заходів забезпечення позову здійснюється судом із власної ініціативи або за вмотивованим клопотанням учасника справи. У разі залишення позову без розгляду, а також закриття провадження у справі з підстав, визначених пунктами 2 та 4 частини першої статті 238 КАС України, або в разі ухвалення рішення суду щодо повної або часткової відмови в задоволенні позову відповідач або інша особа, чії права або охоронювані законом інтереси порушені внаслідок вжиття заходів забезпечення позову, має право на відшкодування збитків, заподіяних забезпеченням позову, за рахунок особи, за заявою якої такі заходи забезпечення позову вживалися.

Варто зауважити, що положення статті 158 КАС України не застосовуються щодо відповідача або іншої особи, чії права або охоронювані законом інтереси порушені внаслідок ужиття заходів забезпечення позову.

### 3.5 Ухвалення позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі

Адміністративний позов висувається через подання позовної заяви до суду першої інстанції, яка за формою і змістом має відповідати вимогам, установленим статтями 160, 161 КАС України.

Залишаючи без руху позовну заяву у зв'язку з виявленими недоліками, суди мають з'ясувати, чи вони дійсно є настільки значними, що перешкоджають суду розглянути суперечку по суті заявленого позову, і не можуть бути усунуті через опитування позивача в судовому засіданні, витребування доказів тощо. Суди мають ураховувати, що ненадання доказів не є недоліком, що перешкоджає суду вирішити питання про відкриття провадження у справі, оскільки згідно з чинним законодавством їх надання дозволяється на всіх стадіях адміністративного процесу до ухвалення судом рішення.

Суд першої інстанції при вирішенні питання про відкриття провадження у справі не може надати оцінку достатності або недостатності всіх обставин, наявності або відсутності доказів. Ці питання можуть вирішуватись на інших стадіях адміністративного процесу. Такі обставини не можуть бути підставою для залишення позовної заяви без руху та повернення позовної заяви позивачу.

Суд першої інстанції на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі не може вдаватися до оцінки викладених позивачем обставин справи та доказів. На цьому наголосила Велика Палата Верховного Суду у постанові від 31 серпня 2023 року по справі № 990/114/23<sup>1</sup>.

Кодекс адміністративного судочинства не передбачає конкретної форми викладу позовних вимог, а наділяє позивача правом визначати учасників справи та довільно викласти зміст позовних вимог способом (способи) захисту прав або інтересів, передбачених законом чи договором, або інший спосіб (способи) захисту прав та інтересів, який не суперечить закону і який позивач просить суд визначити в рішенні.

Головним є те, щоб позовна заява містила виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, достатність яких у подальшому має бути оцінена судом у ході судового розгляду справи по суті.

До постановлення ухвали про відкриття провадження у справі суддя не має права вчиняти будь-які дії щодо підготовки справи до судового розгляду, зокрема проводити попереднє судове засідання тощо.

Із метою врегулювання суперечки до судового розгляду суди мають з'ясувати: чи не відмовляється позивач від позову, чи визнає позов відповідач, чи не бажають сторони укласти мирову угоду. Зазначені процесуальні дії мають також учинятися й під час судового засідання, але мають не формально, а суди

<sup>1</sup> Постанова Великої Палати Верховного Суду від 31 серпня 2023 року по справі №990/114/23. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=113396904&red=10000344ccac085bbb1a4ca74fd32581c5abd9&d=5>



зобов'язані ретельно перевіряти підстави для відмови від позову та з'ясувати, чи не порушує така відмова права або інтереси інших осіб, чи є підстави для ухвалення відмови від позову. Якщо для цього немає законних підстав, суд постановляє ухвалу про відмову в прийнятті заяви про відмову в позові, визнання відповідачем позову, укладання мирової угоди і продовжує розгляд справи.

Суди зобов'язані зберігати об'єктивність і неупередженість і роз'яснювати сторонам правові наслідки процесуальних дій.

Вирішуючи питання про відкриття провадження у справі, приймаючи відмову від позову, визнання позову відповідачем, укладення мирової угоди, суди мають перевіряти, чи позовну заяву подано особою, яка має адміністративну процесуальну дієздатність, чи особою, яка має повноваження на ведення справи, а також досліджувати повноваження представника, який відмовляється від позову, визнає позов, укладає мирову угоду.

### **3.6 Відгук. Відповідь на відгук. Заперечення. Пояснення третьої особи щодо позову або відгуку**

Відгук як спеціальний процесуальний документ безпосередньо пов'язаний щонайменше з двома конституційними принципами (засадами) судочинства, які закріплені в ч. 1 ст. 129 Основного Закону України: рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Відгук також нерозривно пов'язаний із правом особи на справедливий суд, яке гарантовано ч. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

***Відгук на позовну заяву** як процесуальний документ у всіх юрисдикціях – це фактично заперечення відповідача щодо заявлених позовних вимог, а також позиція стосовно визнання позову повністю або частково, а неподання відповідачем відгуку може бути розцінено судом як визнання позову за замовчуванням або за законом.*

Так, у відгуку відповідач викладає заперечення проти позову, і він має містити (ст. 162 КАС України):

- 1) найменування (ім'я) позивача і номер справи;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) (для фізичних осіб) відповідача, його місце розташування (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України), поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб), за його наявності, або номер і серію паспорта для фізичних осіб – громадян України, номери засобів зв'язку, офіційну електронну адресу або адресу електронної пошти за наявності;

- 3) у разі повного або часткового визнання позовних вимог – вимоги, які визнаються відповідачем;
- 4) обставини, які визнаються відповідачем;
- 5) заперечення (за наявності) щодо наведених позивачем обставин та правових підстав позову, з якими відповідач не погоджується, із посиланням на відповідні докази та норми права;
- 6) перелік документів та інших доказів, що додаються до відгуку, та зазначення доказів, які не можуть бути подані разом із відгуком, із зазначенням причин їх неподання.

Копія відгуку та доданих до нього документів має бути надіслана (надана) іншим учасникам справи одночасно з надісланням (наданням) відгуку до суду.

До відгуку додаються:

- 1) докази, які підтверджують обставини, на яких ґрунтуються заперечення відповідача, якщо такі докази не надані позивачем;
- 2) документи, що підтверджують надіслання (надання) відгуку й доданих до нього доказів іншим учасникам справи.

Відгук подається у строк, установлений судом, який не може бути меншим п'ятнадцяти днів від дня вручення ухвали про відкриття провадження у справі. Суд має встановити такий строк подання відгуку, який дасть змогу відповідачу підготувати його та відповідні докази, а іншим учасникам справи – отримати відгук до початку першого підготовчого засідання у справі.

У разі ненадання відгуку в установлений судом строк без поважних причин суд вирішує справу за наявними матеріалами.

У ст. 163 КАС України передбачено можливість позивачу надати відповідь на відгук, у якій викладає свої пояснення, міркування й аргументи щодо наведених відповідачем у відгуку заперечень і мотиви їх визнання або відхилення.

До відповіді на відгук застосовуються правила, установлені частинами другою – четвертою статті 162 КАС України.

Відповідь на відгук подається у строк, установлений судом. Суд має встановити такий строк подання відповіді на відгук, який дасть змогу позивачу підготувати свої пояснення, міркування та аргументи й відповідні докази, іншим учасникам справи – отримати відповідь на відгук завчасно до початку розгляду справи по суті, а відповідачу – надати учасникам справи заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Також у статті 164 КАС України передбачено право відповідача подати заперечення на відповідь на відгук, у якому він викладає свої пояснення, міркування та аргументи щодо наведених позивачем у відповіді на відгук пояснень, міркувань та аргументів і мотиви їх визнання або відхилення.

До заперечення застосовуються правила, встановлені частинами 2–4 статті 162 КАС України.

Заперечення подається у строк, установлений судом. Суд має встановити такий строк подання заперечення, який дасть змогу іншим учасникам справи отримати заперечення завчасно до початку розгляду справи по суті.

Також треті особи, що беруть участь у справі, мають подати суду пояснення щодо позову або відгуку (ст. 165 КАС України).

У поясненнях третьої особи щодо позову або відгуку вона, не заявляючи самостійних вимог на предмет суперечки, викладає свої аргументи й міркування на підтримку або заперечення проти позову.

До пояснень третьої особи застосовуються правила, встановлені 2–4 статті 162 КАС України.

Пояснення третьої особи подаються у строк, установлений судом. Суд має встановити такий строк, який дасть змогу третій особі підготувати свої міркування, аргументи та відповідні докази й надати пояснення до позову або відгуку, а іншим учасникам справи – відповідь на такі пояснення завчасно до початку розгляду справи по суті.

### 3.7 Зустрічний позов в адміністративному судочинстві

Відповідно до ч. 1 ст. 177 КАС України відповідач, який не є суб'єктом владних повноважень, має право пред'явити зустрічну позовну заяву у строк для подання відгуку.

Як зазначає ч. 1 ст. 178 КАС України, зустрічна позовна заява подається з дотриманням загальних правил пред'явлення позову і має відповідати вимогам статей 160, 161 КАС України, тобто тим же умовам, що й позовна заява.

У *зустрічній позовній заяві* зазначаються:

- 1) найменування суду першої інстанції, до якого подається заява;
- 2) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я, прізвище, ім'я та по батькові (для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місце розміщення (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб); поштовий індекс; ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України (для юридичних осіб, зареєстрованих за законодавством України); реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України (якщо такі відомості відомі позивачу), номери засобів зв'язку, адреса електронної пошти;
- 3) вартість позову;
- 4) зміст позовних вимог і виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги, а в разі подання позову до декількох відповідачів – зміст позовних вимог щодо кожного з відповідачів;
- 5) виклад обставин, якими позивач обґрунтовує свої вимоги та зазначення доказів, що підтверджують вказані обставини;
- 6) відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору;
- 7) відомості про вжиття заходів забезпечення доказів;
- 8) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви;

- 9) власне письмове підтвердження позивача про те, що ним не подано іншого зустрічного позову до цього самого відповідача (відповідачів) із тих самих підстав;
- 10) інші відомості.

Окрім загальних вимог, у зустрічній позовній заяві доцільно зазначати, що вона подається саме як зустрічна, хто є первісним позивачем, коротко викладати сутність первісного позову, а також обґрунтовувати взаємопов'язаність із первісним позовом.

Зустрічна позовна заява подається до того суду, який розглядає первісний позов у письмовій формі. До зустрічної позовної заяви додаються її копії, а також копії доданих документів відповідно до кількості учасників справи.

За подання зустрічної позовної заяви сплачується судовий збір у розмірі, визначеному Законом України «Про судовий збір»<sup>1</sup> залежно від категорії відповідача та характеру позову.

Згідно з ч. 2 ст. 177 КАС України зустрічна позовна заява приймається до спільного розгляду з первісним позовом, якщо обидва позови взаємопов'язані і спільний їх розгляд є доцільним, зокрема коли вони виникають з одних правовідносин або коли задоволення зустрічного позову може виключити повністю або частково задоволення первісного позову.

Відповідно до ст. 8 КАС України всі учасники судового процесу є рівними перед законом і судом. Рівність учасників адміністративного процесу означає наділення їх рівними правами й обов'язками щодо участі у процесі та відстоюванні своєї позиції та покладає на суд обов'язок не надавати будь-яких переваг, що не зумовлені законом, будь-кому з учасників судового процесу.

Зустрічний позов є одним з ефективних інструментів захисту відповідача, який надає можливість відповідачу не лише захиститися проти пред'явленого позову, а й відновити власне право у разі його порушення позивачем.

### **3.8 Урегулювання суперечки за участі судді. Відмова позивача від позову. Примирення сторін**

Урегулювання суперечки за участю судді є спеціальною судовою (а не поза-судовою) процедурою, що проводиться за правилами Кодексу адміністративного судочинства, адже цей процесуальний інститут не варто плутати з медіацією. На відміну від медіації, урегулювання суперечки за участю судді підпорядковане певним процесуальним вимогам, визначеним процесуальними кодексами, та проводиться кваліфікованим юристом – суддею.

Крім того суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання суперечки, тоді як медіатор лише сприяє комунікації сторін, а останні мають самостійно визначити оптимальний для них шлях вирішення.

<sup>1</sup> Про судовий збір: Закон України від 08 липня 2011 року № 3674-VI. Офіц. сайт Верховної ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17#Text>

Медіація можлива на будь-якій стадії процесу, тоді як врегулювання суперечки за участю судді – виключно до початку розгляду справи по суті.

Які ж умови мають бути дотримані, щоб судом була розпочата процедура проведення врегулювання суперечки за участю судді?

Першою і головною умовою для цього є згода всіх учасників спору. По-друге, врегулювання суперечки за участю судді можливе виключно до початку розгляду справи по суті, а отже, тільки в суді першої інстанції.

Крім того, у справі має бути відсутня третя особа з самостійними вимогами, і справа не має належати до тих категорій, де врегулювання суперечки за участю судді не застосовується.

Такі виключення передбачені ч. 2 ст. 184 КАС України.

Розпочинається процедура врегулювання суперечки за участю судді з винесення відповідної ухвали суду, якою зупиняється провадження у справі.

Процедура проводиться у розумний строк, але не більше 30 днів від дня винесення ухвали, і цей строк не підлягає продовженню.

Урегулювання суперечки за участю судді проводиться одноособово суддею-доповідачем незалежно від того, в якому складі розглядається справа (колегіально чи одноособово) у формах:

- спільних нарад (суддя, позивач, відповідач);
- закритих нарад (суддя і позивач та суддя і відповідач).

При цьому в ухвалах судів закриті наради часто називаються окремими, оскільки вони проводяться з кожною зі сторін окремо. Це є однозначно коректним і правильним, адже спільні наради насправді також є закритими.

У межах проведення спільних і закритих нарад суддя наділений такими повноваженнями:

- 1) роз'яснення прав та обов'язків сторін;
- 2) роз'яснення сторонам порядку та особливостей проведення врегулювання суперечки за участю судді;
- 3) роз'яснення предмета доказування щодо категорії суперечки, що розглядається;
- 4) з'ясування предмета, підстав позову, підстав заперечень;
- 5) пропозиція сторонам надати пропозиції щодо мирного врегулювання суперечки або самостійне представлення суддею варіанту мирного врегулювання;
- 6) звернення уваги на судову практику в аналогічних справах, але виключно в межах закритих (окремих) нарад.

Під час врегулювання суперечки судді заборонено:

- оцінювати докази;
- давати сторонам конкретні юридичні поради і рекомендації.

Будь-яка інформація, отримана стороною, а також суддею під час проведення врегулювання суперечки, є конфіденційною. Протоколи нарад не ведуться, не здійснюється їх фіксування технічними засобами.

Наслідки врегулювання суперечки за участю судді будуть різні залежно від того, пройшла процедура успішно чи ні. Якщо врегулювання було успішним, наслідком буде:

- ◆ мирова угода (затверджена судом);
- ◆ залишення позову без розгляду;
- ◆ відмова від позову позивачем;
- ◆ визнання позову відповідачем.

Якщо врегулювання не було успішним, наслідком буде:

- припинення процедури за ініціативою судді, якщо одна зі сторін умисно та свідомо затягує час;
- припинення процедури за заявою однієї із сторін;
- припинення процедури із закінченням встановленого 30-денного строку.

Крім того, позивач може відмовитися від позову, а відповідач – визнати позов на будь-якій стадії провадження у справі, зазначивши про це в заяві по суті справи або в окремій письмовій заяві. Про ухвалення відмови від позову суд постановляє ухвалу, якою закриває провадження у справі (ст.189 КАС України).

Також можливість примирення сторін передбачається ст. 190 КАС України, згідно з якою сторони можуть повністю або частково врегулювати суперечку на підставі взаємних поступок. При цьому примирення сторін може стосуватися лише прав та обов'язків сторін. Сторони можуть примиритися на умовах, які виходять за межі предмета суперечки, якщо такі умови примирення не порушують прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб.

Підставою для розгляду питання про примирення сторін під час розгляду адміністративної справи є заява про примирення сторін – як єдиний документ, підписаний сторонами, або у формі заяви однієї зі сторін у разі наявності письмової згоди іншої сторони. У результаті розгляду заяви суд виносить ухвалу, якою або затверджує умови примирення та закриває провадження у справі, або відмовляє в затвердженні умов примирення та продовжує розгляд справи.



**Нашинець-  
Наумова Анфіса  
Юрїївна**

Доктор юридичних наук, професор, академік Академії адміністративно-правових наук, заступниця декана з науково-методичної та навчальної роботи Факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка



**Петков  
Сергій  
Валерійович**

Доктор юридичних наук, професор, академік Академії адміністративно-правових наук, перший проректор з науково-педагогічної роботи Університету імені Альфреда Нобеля



**Крайник  
Григорій  
Сергійович**

Кандидат юридичних наук, доцент, академік Академії адміністративно-правових наук, лауреат Премії імені Ярослава Мудрого (номінація «За видатні досягнення у науково-дослідницькій діяльності з проблем правознавства»), доцент кафедри права та публічного управління Житомирського державного університету імені Івана Франка